

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 1. De furto,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78332](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78332)

item commutativam: aliorum porro simonia, contra Religionis virtutem: aliorum demum iniusta illationis damni contra iustitiam siue commutativam siue distributivam. Vnde dicendum nobis est primo de furto: secundo de avaritia: tertio de acceptione personarum: quarto de iura: & quinto de simonia. Iniusta autem illatio damni (quæ species est ab his distincta propriæ nomine carens) non requirit considerationem distinctam ab ea quæ traditur de restitutione ex iniusta acceptione: de qua tam in genere quam in specie sufficienter dictum videtur in memorato lib. 10.

CAP. I.

De furto.

SUMMARIVM.

- 5 Definitio furti.
- 6 Iusta acceptio rei alienæ non induit rationem furti.
- 7 Nec item acceptio rei propriæ ab alio derenta: qua tamen ut licita sit, requirit sex condiciones.
- 8 Quid eadem concurrentes operentur.
- 9 Violentia duplex, ex qua alieni acceptio potest rapine rationem habere.
- 10 De consensu domini excusante à ratione furti acceptionem rei alienæ.
- 11 Furti diuisio in simplex & aggravatum peculiari circumstantiâ.
- 12 Huius quatuor species assignantur sacrilegiû, peculatus, abigeatus: & plagiatus.
- 13 Quæ assignantur etiam rapina, & aggravant mortaliter.
- 14 Furtum est peccatum suo genere mortale, leuius tamen, non solum rapina, sed etiam alijs mortalibus.
- 15 Quando in eo excusatio à mortali ex paritate materia habeat, vel non habeat locum.
- 16 De tali paritate quatenus iudicari possit.
- 17 Quid alijs de ea determinentur.
- 18 Nihil de eadem secundum se determinari certo potest: in ordine ad personam autem, consideratis duabus circumstantijs, potest.
- 19 Quid in particulari possit determinari habitâ ratione diversitatis personarum, quibus surripuntur sua.
- 20 Per imperfectionem inuitæ voluntatis domini, furtum rei de se notabilis domesticorum, aut amicorum potest à mortali excusari.
- 21 Casus aliquot probabiliter excepti.
- 22 Quando per furtum parua pervenientia ad notabilem quantitatem, contingat mortale comitti.
- 23 Quando contingat peccatum mortale committi per minima à pluribus ita commissa, ut notabile datum alicui irrogetur.
- 24 Pœna quæ propter furtum incuruntur.

DE furto agitur in Decreto Gratiani, 14. quæst. 5. & 6. & in Decretalibus, tit. De furtis, & à D. Thoma interpretibusque ipsius 2.2. quæst. 66. à Soro lib. 5. De iustitia & iure, qu. 3. à Medina in Cod. De restitutione, qu. 4. à Summularijs in verbo Furtum, à Navar. in Ench. cap. 17. in initio, & à plerisque recentioribus.

Inquirendum est autem primo, quid sit furtum: secundo, quotuplex sit: tertio, quale peccatum sit: quarto, quomodo iudicandum sit de quantitate ex qua est peccatum mortale: quinto, quæ pœnæ per ipsum incurrantur. Addendum esset sexto, quomodo ipsum committatur tum in impositione & solutione gabellarum, tum in venatione, piscatione, lignatione, de pastu animalium, ludo, & retentione inventorum, nisi id iam esset satis notum ex dictis de iisdem, in libro decimo tract. 4. cap. 4. cum actum est de obligatione quam inducunt ad restitutionem.

QUESTIO I.

Quid sit furtum.

5. **I**nter alias, vna est furti definitio plurimum Doctorum calculis comprobata, teste Petro à Navar. in lib. 3. De restitutione cap. 1. num. 20. nempe vsurpatio dolo à rei alienæ,

inuito domino: siue, Acceptio iniusta rei alienæ, absque vi quidem, sed sine consensu domini. Per cuius primam particulam, *acceptio*, rejicitur. Tum contrêctatio rei alienæ absque animo illam sibi accipiendi, aut vendi eâ inuito domino: ut quando quis eam tantum per iocum occultat: vel eam accipit, ut præferret à latronibus: Tum etiam iniusta damni illatio per incendium & eiusmodialia: quæ ut non sunt acceptiones propriæ, ita nec sunt propriæ furta. Indeque est, quod is qui alterius domum vel fara combussit, non dicatur illa furatus esse. Tum demum iniusta retentio rei debita, quæ non est acceptio, sed mora iniusta reddendi alteri illud, quod ad ipsum spectat.

Per secundam vero particulam, *iniusta*, excluditur à ratione furti ea acceptio rei alienæ, quæ fit domino illius iniuste, seu contra rectam rationem inuito: ut accidit cum quis alienum accipit ad præstandum id quod dominus præstare tenetur, vel ad evitandum id quod ille tenetur evitare. Vnde qui occulte auferat ab alio rem quam iniuste retinet, ut eam restituat illi ad quem pertinet, non committit furtum: ut nec ille qui libros hæreticos cõburit, occulte detractos ei cui non permittitur illis uti: aut qui gladiû auferat ei, qui alioqui interfecit eum est aliquid. Idem iudicium est cum vxor clam accipit pecuniam mariti ne perdat eam ludendo.

Adverte vero in hac re non sufficere, vt dominus illud ad quod faciendum res ipsius accipitur, teneatur facere tantummodo tanquam melius bonum: sed requiri vt sub peccato mortali facere teneatur siue ex charitate, siue ex iustitia. Neque enim ad faciendam elemosynam, ad quam quis non tenetur, licet bona ipsius accipere, prout habetur ex capit. Forte, 14. quæst. 5. licet vero, *iuxta D. Thomam 2.2. quæst. 14. art. 7.* acciere ad faciendam elemosynam extreme, aut grauius indigenti, cui aliter subueniri non potest: cum obligatio ad eam, tunc fit sub mortali: iuxta communem doctrinam de obligatione præcepti de elemosyna dati, quam persecuti sumus in præced. lib. 4. ca. 20. Qua tamen in re cauendum est, ne is à quo talis res accipitur inde cõstituat in pari necessitate: quia cum melior est conditio possidentis, fiet ei iniuria. Similiter cauendum est, atque ita agendum vt scandalum euitetur.

Circa tertiam particulam, *rei alienæ*, notanda sunt duo. Alterum, nomine rei, in ea comprehendit non modo alienum, quod quis sibi vsurpat, illud integre lucrificandi gratiâ: sed etiam quod tantum gratis illo vtendi, aut illud possidendi inuito domino. Quod attingens Ludouicus Molina De iustitia & iure tract. 2. disput. 181. num. 7. in fine, inde consequenter, tum alia, tum hæc infert. Primo, quod si quis habeat rem locatam ad certum vsuum, vel certum tempus, & eâ vtatur ad alium vsuum, aut per longius temporis spatium, inuito domino, furtum committat ea contrêctatione. Secundo si creditor vtatur pignore, aut depositarius re deposita inuito domino. Tertio, si quis alterum, ipso inuito, priuet possessione rei quam obtinet, etiam si is non sit eiusdem dominus: ut si quis auferat pignus de potestate creditoris, aut rem locatam de potestate locatarij: aut rem depositam de potestate depositarij, aut custodis. Ad quæ facit, quod ex lege lex creditoris ff. De furtis: nomine rei alienæ veniat non tantum ea, cuius quis habet dominium: sed etiam ea cuius habet custodiam, vel vsuum fructum, vel quam accepit in depositum, vel in pignus.

De acceptione facta in compensationem.

Alterum circa eandem particulam notandum est, per quam à ratione furti excludi acceptionem rei propriæ, vel quæ putatur propria, vel iure deberet esse propria. Nam ea non est furtum, iuxta legem, Si is qui rem, ff. De furtis. Sic enim furtum non fuit, quod Hebræi retinuerunt sibi, accepta ab Agyptijs, quia fuerunt sua: ut pote concessa ipsis ab omnino Domino Deo ex cap. 11. & 12. Exodi: ipsisque debita pro obsequijs quæ Agyptijs præstiterant, & pro iniusta oppressionem quam ab illis pertulerant. Vnde Sapien. 10. dicitur, Et reddidit iustis mercedem laborum suorum. Et infra: Ideo iusti tulerunt spolia impiorum, &c. Attamen si quis rem propriam ab alio iniuste detentam accipiat propria autoritate, etiam occulte, peccat ut plurimum contra iustitiam legalem: hoc nimirum nomine, quod ipse vsurper iudicium rei pro-

rei propria prætermissio iuris ordine prout notat D. Thomas 2.2. quæst. 66. art. 5. ad 1. Dixi, ut plurimum: quia si sex conditiones adsint, id potest sine peccato fieri, vsuntur Anglus, & Sylus in verbo Furtum, lib. 40. & hic nu. 17. Caiet. ad cit. D. Thomæ locum. Sotus in 5. De iustitia & iure quæst. 3. art. 3. ante 2. argum. Navar. in Enehir. cap. 7. num. 112. & aliquot sequentibus. Couarr. plures alios citans, in lib. 1. variarum resolut. cap. 2. num. 14. per. 4. & in seq. num. 15. Earum etiam meminimus in præced. lib. 10. num. 258. tract. 3. de iis paulo plenius hic dicendum videtur.

Prima igitur est, ut accipienti certo constet rem esse suam: sibi quæ debetur ex iustitia: si enim id dubium esset cum in dubio melior sit conditio possidentis, non posset eam accipere, nec item si debetur tantum ex gratitudine. Quod virum quæ confirmatur: quia sicut tunc is qui rem possidet non tenet eam dare nec totam, nec quoad partem, ita & illam auferre ei, contra iustitiam est.

Secunda, ut accipiens merito existimet, se non modo petitione facta debitori: sed nec Iudicis autoritate commode recuperare posse illud quod sibi debetur, ut si delint ei probationes, aut de bitor sit potens, quem Iudices soleant timere, adeo ut periculum sit ne ex eo timore aut ex ignorantia, vel alia causa, ille qui occurrit, iniustitiam ferat sententiam: vel necessarii sint magni sumptus, aut labores, & molestie ad debitum ipsum via iuridica recuperandum, aut timetur aliqua iactura honoris, aut amissionis amicæ intæ cum debitore, aut alterius damni: dummodo tamen tali sint alicuius momenti, habita ratione rei de qua agitur.

Tertia est, ut ipse accipiens caueat ne alij ex tali acceptio- ne patiantur detrimentum, ut serui, & qui debeuerunt re quæ accipitur custodire: quia nemo debet cui alterius iniuria, vel iactura locupletari ex Reg. 4.8. iuris in 6. Vnde etiam intelli- gitur non debere compensatione fieri ex re aliena apud de- bitorem deposita, aut ei commodata vel tradita in pignus: aut quæ per furtum, vel usuram, aliuve simile modum, quo domini non acquiritur, accepit: quia restituenda erit ad reddendum verum dominum indemnem.

Quarta, ut idem curet ne altera quo accipitur, vel heredes ipsius denovo restituere compellantur: vel etiam ultra restituant putantes se ad id teneri: vel certe cum peccati conscientia, restituere omitant. Secus enim faciens, peccat saltem contra charitatem proximo debitam.

Quinta est, ne accipiatur amplius quam debeatur: quod erit facilius si compensatio fiat in re eiusdem speciei cum ea quæ debetur, nempe in pecunia aut tritico, si debetur pecunia aut triticum: & sic de cæteris.

Sexta, ut vitetur periculum ne tota res pateat, vnde sequatur detrimentum in fama, quam non licet prodigere: aut etiam scâdalum vel perturbatio aliqua oriatur in repub. ob quam causam ex Scoto loco cit. non licet vitari in tali recuperatione suæ rei: sed ea debet occulte fieri.

Quibus conditionibus concurrentibus dicitur cum excu- satione à peccato, excusatio ab excommunicatiõe lata in re- tinentestalem re, & ab obligatione respondendi aperte, & sine amphibologia, inquisitioni factæ à Iudice ad ipsos dete- gendos: quoniam tam hæc, quam illa præsupponit acceptio- nem iniustam, quæ relaxanda sit restitutione. Hinc, ut habet Molinam in sequen. disput. 691. num. 11 sub finem, in tali casu iurare potest is qui fecit compensationem, se nihil scire sub- intelligendo quod teneatur confiteri: quia & sensus verus est: & si is exprimeretur, rectus Iudex diceret, se non alio modo interrogare.

Porro rem suam iniuste detentam vsurpans propria au- thoritate propterea nõ peccat contra iustitiam legalem pos- sitis conditionibus ante traditis: eo quod tunc, non dicat quid ius sibi, sed exerceat ius naturale quod subuenit ipsi ha- bentius humanum plane impeditum quemadmodum notat Armilla in verbo Furtum, num. 5. Dixi (iniuste detentam) quonia ex doctorum consensu, teste Molinam præ. ed. disput. 690. concl. 2. quædo aliquis rem suam accipit clam ab eo qui illam iusto titulo detinet, neq; adhuc tenetur eam reddere, furtum committit aliquo modo: nempe quatenus legitimum detentore priuat iure quod habet adhuc eam retinendi, & commodita- te quam iure potest ex illa percipere: vnde tenetur illum ser- vare indemnem: adeoque restituere totum lucrum illi est.

fans aut damnum ex eo emergens: quod talem rem iniuste accepit.

D. a. acceptio. e violenta, ac de facta cum consensu domini.

Per particulam, absque vi, excluditur rapina quæ cætera posita in d. finitione habet quidem communia cum furto, sed est specis ab eo distincta ratione violentiæ per quam perficitur: prout annotarunt D. Thomas in cit. quæst. 66. art. 4. & Caiet. ibidem, ac Scotus in cit. quæst. 3. art. 2.

Aduerte autem quod cum duplex sit violentia, ex cap. Ma- iores. De baptismo: altera absoluta, cum quis renit. ns nec consentiens cogitur aliquid facere: aut ipso renitente nec cõ- sentiente aliquid ei eripitur, altera cõditionata, cum quis in- iuste: metu cogitur consentire & facere aliquid, quod seculo eodem metu non faceret. Aduerte, inquam, violentiam hanc, sicut & illam, posse sufficere ad rapinæ rationem: quia quantumuis in ea ob exhibitum consensum detur voluntarium simpliciter, nihilominus secundum quid ob coactione per quam (sicut minus r. prior quam prior) & nomen & defini- tionem violentiæ obtinet sufficienter ad constituendam speciem rapinæ distinctam à specie furti.

Per particulam denique, sine consensu domini, excluditur acceptio rei alienæ per sanguinem vel amicum veri domini facta sub illius rati habitatione. Item acceptio vsuraria & alia quæcumque est illicito cõtractu libero: quia cum absolute fiat de consensu contrahentium, non debet censeri furtum proprie, etiam si in ea interueniat aliquid inuoluntarij: ex quo rationem iniuriæ habens, inducit obligationem ad restitutionem. Eius generis sunt supergressiones & circumuentiones de quibus in priori ad Thellal. ca. 4. i. l. s. ver- bis: Et ne quis supergrediat, & circumuenit fratrem suum in negotio. Quas quidem aliqui diuoluntarij habere con- stat: propterea quod damnum patiens in eis, ideo patitur, quod ignorat iniustitiam, vel si cognoscat consentit prellus necessitate, aut metu alia ueritate compulsus. Ex quibus patet, quid sit tenendum de plerisque vendicibus aut loca- tibus supra iustum pretium, vel cæuentibus aut conducen- tibus infra iustum.

Aduerte obiter ex doctrina quam Sylus in verbo Furtum quæst. 1. confirmat, cum qui rem a ienam accipit credendo dominum si adesse id permittarum, si quidem iusta subit causa credendi, excusari à peccato furti, nõ autem si vel nulla talis causa subit, vel tantum incertatum in dubio presu- mendus sit dominus inuitus, nec consentire (cum nemo censetur velle sua esse præ exposita) etiam si vident rem suam auferri, non contradicant: idque ex timore, vel ex vere- cundia faciat. Quod addo, quia non contradicens cum liberrime potest, censetur consentire in acceptioem.

Q V Æ S T I O . I I

Quotplex sit furtum.

Missis alijs furti diuisionibus quæ videri possunt apud Syluestrum in verbo Furtum, quæ. 1. & apud Molinam in qu. 4. De rebus restituendis circa principiu: ac Ludouicū Molinam De iustitia & iure to. 1. tract. 2. disput. 648. duas attingisse sufficere quæ ad Cõf. statij institutione alicuius momenti esse videtur. Vna est sumpta ex parte subiecti seu iuris, in materiale tantum, & in formale tantum, & in mate- riale simul & formale. Si enim accipiens rem alienam, probabili- ter credat dominum illius id fore inuitum, reuera tamen is inuitus sit, committit furtum tantummodo materia- le. Sin credat dominum fore inuitum, nec tamen inuitus sit, committit furtum formale tantum: cum autem & dominum in- uitum esse crediderit, & reuera is fuerit inuitus, committit furtum quod simul est materiale, & formale. Atque materia- le tantum, excusatur à culpa, nõ item formale tantum, ut nec materiale simul & formale: quia in illo perinde atque in hoc adest peruersa voluntas, quæ abest à furto primi modi.

Alteri diuisio est sumpta ex parte obiecti. Si rei alie- næ, quæ surripitur, in illud, quod ipsum furtum non est sim- plex sibi vendicat: & in ea quæ peculiare habent nomen, & furtum simpliciter dicitur, peculiari quædam circumstan- tia aggrauant sicut Diuus Thomas attingit se. undi. secun- da q. 66. art. 6. ad 1.

Sunt autem quatuor, quorum primum dicitur sacrile-

giam & contingit quando surripitur res sacra, vt calix vel alia ad sacrificium peragendum instituta, vel alias cultui diuino mancipata. Idque sine surripatur ex loco sacro, siue ex profano, iuxta cap. Quisquis 17. quæst. 4. traditq; Nauar in Euchir. cap. 6. num. 4. idem sentias cum res non sacra surripitur ex loco sacro, ante eum sentit Medina in cit. quæst. 4. habeturque adhuc ex eodem cap. Quisquis, ac deduci potest ex cap. Quid ergo. 233. quæst. 4. Quis vero locus censendus sit sacer traditum est in præcedenti libro 22. cap. 3. num. 36. Secundum peccatum dicitur peculatus, & est furtum de re publica, vt de arario factum: cuius mentio est in citato cap. Quid ergo, & in iure ciuili. ff. habetur titulus Ad legem Iuliam peculatus. Tertium nuncupatur abigeatus, & est cum de gregibus qui pascuntur, aliquid surripitur. De quo in iure ciuili Digestis est etiam titulus De abigeis. Quartum tandem dicitur plagiatus, & est cum quis alienum mancipium suscipit & celat: ex lege Eum qui ff. Ad legem Flauiam De plagiariis. Item cum quis seruo alieno persuaserit, vt à domino dominave fugiat. ex lege sequenti: aut alienos liberos surripuerit, ex lege finali Cod. eodem titulo. Plura de his Molina in eodem tract. 2. d. sp. 684. quæ relinquemus ei qui volet apud ipsum videnda.

13. Aduerte autem in eadem species rapinam patiter distinguere posse, prout notatum est à Soto lib. 5. De iustitia & iure, quæst. 3. art. 1. Nam vt ea ad furtum pertinent non intere sententia violentia: sic quando violentia interuenit, pertinet ad rapinam. Aduerte præterea, quod tales circumstantiæ furto simplici superaddant notabilem turpitudinem ob quam in confessione exprimi debeant. Eam enim talem esse, quæ sufficiat ad immutandum Confessarij iudicium, patet ex eo, quod sufficiat ad restituendam iustam sententiam mortis in foro externo, ex D. Thoma socio paulo ante citato.

QVÆSTIO II.

Quale peccatum sit furtum.

14. Quid furtum sit peccatum mortale ex genere suo, nemo est qui dubitet, cum per illud charitas lædatur, iustitia laetur, pax & tranquillitas reipub. perturbetur: onstetque præcepta decalogi dari de ijs quæ ad æternam salutem sunt necessaria, iuxta illud Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi serua mandata. Quibus adde apertum D. Pauli. s. monium in priori ad Corinth. cap. 6. nonentis fures & auros inter eos qui regnum Dei non possid. bunt.

Iam si furtum cum rapina conferatur, illud mortale est hac leuius, ex D. Thoma. 2. 2. quæst. 66. art. 9. Et patet, quia rapinæ inest violentia, quæ in v'surpatione reial: ena aggrauat iniustitiam. Sin autem conferatur cum peccatis mortalibus quæ committuntur contra alia Decalogi præcepta, lenius etiam est illis, atque adeo genere suo minimum mortaliu: sicut bona pecuniaria in quibus per ipsum proximos læditur, sunt omnium iustitia. Videri potest Sotus lib. 5. de iust. & iure quæst. 3. art. 3. Vbi quoque illius additi, genere suo, rationem reddit, quod furtum non nunquam possit ex circumstantia esse grauius alijs mortalibus: quod quando contingat cognosci poterit per documenta tradita in præced. libro. 14. præsertim cap. 1. & 3. Illud vero quod habetur in Prouerb. cap. 6. Non grandis, est culpa, cum quis furatus fuerit. Illud inquam cum Soto *ibidem* ad 3. possumus congruenter ante habitis, intelligi. re propterea dictum esse, quod furtum inter mortalia sit minimum.

15. Iam vt in alijs peccatis, sic in isto imperfectio actus ex materia paruitate, vel defectu plenæ deliberationis excusat à mortali, iuxta ea quæ dicta sunt in præced. libro 15. cap. 5. vnde ex communi Doctorum sententia teste Petro à Nauarr. lib. 3. de restitutione cap. 1. num. 29. Si quis rem modicæ quantitatis seu modici valoris surripiat, non erit reus mortalis culpæ: immo tam modica quantitas esse possit vt ne venialis quidem culpæ reus censetur ex Medina in Cod. De rebus restit. quæst. 4. sub finem. Vbi & rationem reddit: quia licet damnus aliquod per tale furtum irrogetur, illud tamen dominus aut habet pro nihilo, aut habere probabiliter præsumitur, itaut nihil sit, cur ipso inuito contingere existimari debeat.

Quod in parua etiam quam ita non nunquam sit peccatum mortale.

SECTIO PRIOR.

Concedendum est nihilominus, quod etiam si minimi valoris sit res quæ surripitur, furtum esse mortale si adfuerit animus surripendi in quantitate & valore notabili, vt si quis, cum furaretur calculos habuit animum furandi nummos aureos: non enim id quod furto ablatum est, sed mens furantis attenditur, vt ex D. Hieronymo habetur 14. quæst. 6. cap. finali. Idem dicendum esse de illo qui sapius furatur parum ea voluntate, vt tandem res crescat in magnam quantitatem ex Nauarr. in Euchir. cap. 17. num. 140. Et patet, quia talis voluntas est consensus in furtum rei magni valoris, & in modum augendi rem suam societati humane valde repugnantem, ac in omni reipub. bene instituta valde exosum, quantumcumq; accipiatur à diuersis, ac nemini particulari fiat notabilis iniuria: prout contingere potest in in vsu ponderum vel mensurarum, iusto minoru: quibus res venales mensurantur. In quo mortale committi indicatur per illud Prouerb. 20. Pondus & pondus, & mensura & mensura vtrumque abominabile est apud Deum. Adde & quod habetur Deuter. 25. vers. 13. 14. 15. & 16.

Secus est vero, vt *ibidem* Nauarr. notat, de eo qui vult tantum furari parum & interea ex paruis furtis repetitis notabilis summa efficitur præter intentionem ipsius. Nam talis non peccat plus quam venialiter: tum quia infinita venialia non constituunt vnum mortale, vt ostendimus in præced. libro 15. cap. 6. obseruatione 6. tum quia in eo casu, sicut & in præcedenti, magna quantitas non cadit sub voluntatem, sed tantum modicæ paræ. Ex quibus intelligitur in confessione percontandum esse à Pœnitente, an voluerit, ac quoties voluerit, quantitatem notabilem surripere, etiam si illud quod confiteatur se surripuisse, sit minimum.

Præterea sentit Syluester in verbo Furtum, quæst. 2. quod etsi res sit modica, peccatum nihilominus mortale esse, si intelligatur grauate ferri à domino, eo quod ipsa res sit illi multum cara. Sed vix ausim ex eo capere, aliquem mortalis culpæ reum constituere: nisi is forte crederet aut credere deberet, prout Nauarr. habet in Euchir. cap. 17. num. 3. lit. B. dominum magna molestia & perturbatione inde afficiendum: vel cum vero simile foret eundem dominum, tali occasione data lapsurum in aliquod peccatum mortale siue iræ siue alterius passionis: vt Sotus inquit in lib. 5. de iust. & iure quæst. 3. art. 3. ad 3. argumentum D. Thoma. Simul indicans id nõ habere locum, quando res esset tam exigua, vt merito haberetur ludibriois, qui ex illius ablatione se offensum putaret: vel deniq; cū res quidem minima surriperetur, sed ex ablatione illius notabile damnum seque retur proximo, prout contingere potest quando calamus surripitur scribæ, vel acus sartori, prout Sotus & Nauarrus fatentur locis citatis.

In quo tamen casu requiritur vt is qui dedit occasionem damni scierit illud secuturum esse, vel certe culpa sua nescierit, ex e. finali De iniurijs. Ratioque est, quia inculpabilis ignorantia alias ipsum excusaret. Adde obiter in eodem quoque casu & ante memoratis non incurri excommunicationem latam ob mortale furtum: quia in illis ratio malitiæ mortalis non est furti, vt pote quæ non pendet ex recepta iniuria domino, cum sit modica: sed ex adiuncta circumstantia malæ voluntatis accipiendi si facultas daretur, aut scandali dati aut iniuste damnificationis, quæ peccata sunt diuersæ rationis à furto proprie dicto.

De magnitudine valoris requisiti ad furtum mortale.

SECTIO POSTERIOR.

16. Ceterum quænam quantitas quantusue valor requiritur in re, furtum in ea commissum censendum sit mortale, magna est difficultas. De qua tres diuersas sententias refert Petrus à Nauarr. lib. 3. restit. cap. 1. num. 30. & nonnullis sequentibus. Notandum est autem, non posse quidem in hac vita definiti infallibiliter, ex quo in vniuersum de furto iudicetur an mortale sit nec ne. Quamuis enim constet fur-

tum vnus quadrantis. v. g. non esse quantitatis notabilis, quæ ad mortale sufficiat? & furtum 20. scilicet esse quantitatis notabilis, atque adeo sufficientis ad constituendum mortale: at tamen de plerisque furtis mediæ inter eas quantitatis, non constat nec ab homine definiti certo potest: sed aliquid tantum per prudentiam conici ex circumstantiis temporis, loci, modi, effectuum & personarum iuxta iam dicta, & alia post dicenda.

Porro cum ex Soto loco citi. quantitas notabilis considerari possit duobus modis: vno per respectum ad personam cui res furripitur; altero secundum se, id est attendita ipsamet quantitate absolute; si ea priore modo consideretur, plane constat nullam quantitatem esse tum modicam quin reputari possit notabilis: quadoquidem pauperi obolus interdum est quid maius quam nummus aureus diuiti, vt recte ait Syluester in verbo *Furtum quest. 2.* quia interdum ille potest inde impediri ne emat panem ex quo sustentet vitam. Vnde proposita difficultas est solummodo de quantitate spectata posteriore modo.

17. Ad illam autem minuendam, quia, vt diximus, nihil certo definiti potest, diuersi diuersam quantitatem assignant, quam maiorem coniciunt non sufficere ad constitutionem peccati mortalis. Sotus quidem in citata responsione ad 3. diuos, aut tres ducatos assignat, quoniam si ea quantitas a rege furripitur, etiam si illam flocci faciat, crimen committitur. Nauarr. vero in cit. cap. 17. num. 3. lit. F, assignat vnum vel alterum regale: immo & dimidium, itemque vnam gallinam vel 12. oua. Alij autem ne quantitatem quidem centum regalium, aut 100. nummorum aureorum putarunt materiam peccati mortalis facere ex natura rei, sed cum dominus ex tali furto non pateretur aliud graue damnum: quorum sententiam vt nimis laxam, & illam Nauarri vt nimis rigidam Petrus à Nauarro reicit, solutus argumentis quibus ex nituntur. Nobis autem satis est explicatione sequentis questionis, docere quid in praxi sequendum videatur.

QVÆSTIO IV.

Quomodo iudicandum sit de quantitate, ex qua furtum est peccatum mortale.

18. Ad huius explicationem constituemus aliquot propositiones. Prima est, quam ex Medina habet Petrus à Nauarro non posse in re proposita statui certam regulam, loquendo de furto secundum se, & sine ordine ad personam. Ratio patet quia furtum est mortale propter graue damnum quod infert: nec intelligi potest inferre, nisi personæ alicui, saltem in genere: puta Principibus, diuitibus, communibus personis, vel pauperibus.

Ratio iudicandi de tali quantitate.

16. Secunda est: vt in ordine ad personam furtum iudicetur esse mortale, considerande sunt duæ circumstantiæ: nimirum, quæ res furtiua necessaria fuerit illi à quo ablata est, & quantum æstimauerit talem rem. Hæc probatur: quia furtum tunc tantum est peccatum mortale, cum aduersari charitati in proximum, vt patet per illud Apostoli ad Rom. 13. Qui proximum diligit, legem impleuit. Itemque per illud quod nullus contra charitatem in proximum peccet mortaliter, nisi grauem iniuriam ei, aut graue nocementum inferat. De qua iniuria vel nocemento iudicandum est ex duabus prædictis circumstantiis. Nam si res neque est necessaria domino, neque is illam magni facit, censendum non est iniuriam magnam inferri illi, eiusdem ablatione. Vnde licet intelligere minoræ quantitatis sufficere ad constituendum furtum mortale pauperi factum, quam ad furtum mortale factum prædiuiti: quoniam quantitatem quam prædiues pro nihilo ducit, homo communis fortis magni facit: & quam hic parui æstimat, pauper magni facit. Ad iudicandum autem quamnam quisque quantitatem habeat pro magna: putarim considerandum esse id, quod ei pro sua conditione sufficeret ad hominem non iniuriam fortis sustentandum per integrum diem. Humano enim modo talis quantitas non solet modica reputari.

Determinatio quantitatis sufficientis ad furtum mortale.

19. Loco tertie propositionis subiiciendum videtur, Si quis sit in particulari determinandum de quantitate rei alienæ ad furtum mortale sufficienti secluso omni alio externo damno: esse illud, quod visum est Petro à Nauarro. alius citatis, lib. 3. de restit. cap. 1. num. 39. Nimirum talem quantitatem respectu diuitum, esse circiter vnus nummi aurei, seu 60. assium: respectu vero personarum communiu circiter viginti assium, & demum respectu pauperum circiter septem assium. Addidi (circiter) quia quantitas non potest mathematice, sed tantum moraliter statui: sicut iusta pretia rerum quæ non consistunt in diuisibili termino, nisi is lege vel consuetudine definitus sit. Pro quo facit quod eiusmodi quantitates respectu talium personarum arbitrio prudentis non censentur parua: nec ab ipsis contemnenda: cum per eas possint comparare sibi bona notabiliter vtilia ad personales vsus suos. Quoad pauperes quidem & mediocri fortuna personæ, quia quantitas proposita sufficere potest illis ad se iuxta conditionem suam honeste sustentandam vno die: aut certe ad vsus alios quoad personas vere diuites: quia licet vsibus personalibus ipsarum non valde noceat qui furripit ipsi vnum aureum nummum, nocet tamen notabiliter si spectes vsus alios. ad quos per talem quantitatem inueniuntur notabiliter: ad soluendum seruo alicui stipendium, vel ad subueniendum alteri domesticæ necessitati, neque si illi abundant ideo flocci faciunt rerum suarum abutuntur. sed eas non minus tutas esse volunt ab iniuria, quam velint alij. Accedit ad confirmationem quod nimis durum sit ob quantitatem minorem ea, quæ assignata est, damnare aliquem peccati mortalis, adeoque iudicare supplicio æterno dignum. Assignare maiorem vero in qua detur exculatio à mortali, sit aperire viam ad furta liberius perpetranda, & ad neglectum quemdam sententiæ ab Apostolo prolata in prioribus ad Corinth. ca. 6. Quod fures regnum Dei non possidebunt.

Quod ad mortale maior quantitas requiratur in furtis domesticorum quam aliorum.

20. Quarta propositio est. Prædictam quantitatem, regulariter non esse censendam notabile, quando domino non multum inuito surreptio facta fuerit. Ratio est: quia sicut ex rei paruitate, sic ex imperfectione inuite voluntatis domini furtum potest veniale esse, quod alioqui esset mortale. Nā ad acceptionem in qua consistit furti natura, perinde requiritur vt ipsa fiat inuito domino, ac vt sit rei alienæ. Vnde intelligitur, quod vxores non debeant de mortali ordinarie cõdemnari si à maritis, nec filij si à patribus, nec serui si à dominis, nec denique famuli si ab iis quibus inferunt furripit quantitatem prædictam. Nam cum dominus sit minus inuitus minusque agere ferat rerum suarum ablationem, quæ ei sit à domesticis, quam quæ ab externis (nisi forte aliquid eorum sint amicitia aut alio vinculo ita ipsi coniuncti, vt merito par eorumdem ratio habeatur ac domesticorum) & minus quæ ab vxore & filiis quam quæ à seruis aut famulis. Ac cum ratio furti cæteris paribus existimetur eo minor, quo dominus fuerit minus inuitus, efficitur sane vt maior quantitas requiratur ad constituendam lethalem culpam in furtis domesticorum & amicorum, quam in furtis aliorum: atque adeo in illis, domesticorum inquam & amicorum furtis, variandam esse quantitatem ipsam, prout respectu nonnullorum magis quam aliorum dominus inuitus fuerit. Qua de causa circa eiusmodi furta assignari nequit aliqua certa quantitas qua minor censenda sit non notabilis: præsertim cum inter dominos, quidam sint de se liberaiores, & ad aliquos melius quam ad alios sint affecti: taut in iisdem furtis de sufficiens quantitate ad culpam mortalis constitutionem, definire sit relictum arbitrio prudentis, bona fide procedentis ex inspectione circumstantiarum.

In eare autem attendendum erit, quod etiam si furta sint in notabili quantitate, non ideo de mortali esse statim condemnanda, nisi sint facta dominis quoad rem inuitis: quia cum sunt quoad modum tantum inuitis, non sunt censenda plusquam venialia: vt cum domino dispiceret tantum,

quod res sua auferatur sibi per furtum: non autem quod ea sit in quantitate: in qua quidem non multum curat: acturam illius facere respectu talis personae, illam sibi capientis. Quae doctrina est Caetani in verbo Furtum, Fumi in eod. verbo num. 2. Nauarr. in Enchir. cap. 17. num. 139.

21. Probabiliter vero, censenda videtur non habere locum primo, quando res furripitur ad usum ad quem dominus nullo modo voluisset eam concedere; ut ad scortationes computationes, ludos, & similia: tunc enim surreptio est verum furtum, tanquam vera acceptio rei alienae inuito domino. Secundo, quando dominus ostendit sibi magnam iniuriam factam esse talis rei ablatione. Tertio, quando constat ipsam optare ut sibi res ablata restituatur, nec contentum esse quod ea retineatur. In quibus casibus Confessarius debet talis criminis reum compellere ad restitutionem faciendam; vel certe ad petendam illius relaxationem ab eo cui illa facienda fuerit: quicumque criminosis sit qui de eius modi furto se accusat etiam si vxor vel filius, Soto lib. 5. de iustitia & iure quest. 3. art. 1. & Syluest. in verbo Furtum quest. 11. (quod intelligit secundum antedicta lib. vig. simo num. 27. & 28.) & siue summa notabilis accepta sit tota simul, siue per minima furta iterata. Tam enim hoc modo peccasse quam illo, sufficit ad obligationem restituendi sub mortali, iuxta tradita à nobis in praeced. lib. 10. tract. 1.

De furtis paruis, quorum iteratione peruenitur ad notabilem quantitatem.

22. Quinta propositio. Cum per furta parua ad notabilem quantitatem peruenitur, illud per quod eadem quantitas completur, mortale esse, quando caetera parua praecedentia debent inter se ac cum eo reputari vnum: non autem cum non debent. Huius prior pars, quam Sotus habet in cit. q. 3. art. 3. ad 3. probatur: quia tunc maxime locum habet illud axioma: quod nihil referat simul, vel sigillatim aliquem spoliis. Deinde quia vltimum ipsum furtum in virtute praecedentium seu posito damno per praecedentia furta dato, causa est proximae notabilis damni iniuste dati, in cuius consummatione consummatur peccatum mortale. Posterior pars vero ex eo probatur, quod multa venialia quantumcumque sint numero, nunquam possint constituere vnum mortale, quandoquidem malitia illorum finita est, & huius infinita.

Porro multa furta modica in vnam quantitatem redundantia, tunc videntur vnum moraliter reputari posse, quando eodem tempore moraliter, siue (quod idem est) quando continuatione voluntatis augendi (suum ex alieno, ac quando eodem modo eademque arte committuntur: semper aliquid amplius quam oportet accipiendo affectu lucrum augendi subinde; prout maxime contingit vendentibus minutim merces, carnes, vinum & id genus alia. Ex aduerso autem furta modica non videntur pro vno reputanda, quando intervallum temporis notabile, puta mensis, hebdomadae, diei, vel dimidia saltem diei interea intercedit: siue diuersis hominibus fiant; siue eisdem: siue aduertentia tamen ad quantitatem notabilem, ad quam per ea peruenitur: & siue animo furandi talem, id est, notabilem quantitatem; sicut solet saepe contingere famulis, & aliis qui comestibilia, aut alia quaedam minima diuersis temporibus furantur. Signum vero quod istis dictis animus vel aduertentia desit potest esse ex Caetano in verbo Furtum notabilis 1. quod existiment se non furari, quia modicum est quod accipiunt, vel certe modicum esse putant: adeo ut nullum nec expressum nec tacitum habeant animum furripendi notabile, quodque sufficit ad furtum mortale; & ideo per ignorantiam excusantur à mortali, praesertim rudes & idiotae, qui ignorant istiusmodi subtilitates de furtis minimis.

Nota autem quod cum non soleant homines perinde inuiti esse, quod suae res furripiantur per minima, quam quod simul furripiantur; nec item quod surreptio fiat interlapso longo tempore, quam quod breui tempore interposito; omnino dicendum esse, quod quae quantitas ceteretur notabilis & sufficiens ad peccatum mortale, si simul alicui furriperetur, non esse similiter censenda sufficientem quando acciperetur illo altero modo; sicut frequenter contingit in furtis domesticorum. In quibus attendendum est etiam, quod domini minus inuiti sint illa ab his fieri quam fieri ab externis, cum

sciant difficile esse ita vitam hanc transigi, quin famuli modicum quid interdum accipiant. Quocirca quantitas quae quoad furta ipsa minima longo temporis intervallo facta, censetur notabilis arbitrio prudentis; non est statim caeteris paribus iudicanda talis, quoad domesticorum furta eiusdem modi.

Congruenter autem dictis monere possumus cum Lud. Molina de iustitia & iure to. 1. tract. 2. disput. 688. num. 2. in fine, in taxanda summa de qua agimus, sic attendendum esse ad qualitatem & diuitias dominorum; & ad tenacitatem ac liberalitatem eorum; & ad qualitatem rerum quae furripiuntur, atque ad reliquas circumstantias concurrentes; ut (nisi surrepta summa esset magna, attenda dominorum qualitate, aut furta essent frequentia, aut domini ipsi notabiliter egeant) non sit necesse restitutionem iniungere. Quia licet iudem domini videantur tenaces, neque putentur velle talia furta fieri: premissum tamen est, postquam eo modo facta sunt, nolle obligare ad restitutionem: praesertim quando sunt debitorum, ac generosioris animi, & splendidiorem habent familiam. Quanquam tamen Confessarii virgere debent ne de caetero talia fiant nisi petita licentia à domino: aut nisi is qui constituitur certus sit dominum nullatenus fore inuitum si rem sciat: aut nisi idem dominus accipienti denegat illa, quae ei praestare tenetur ad conuenientiam sustentationem aut iustam mercedem: quo casu daretur locus compensationi, de qua in praeced. quest. 1. si quidem petens, nullo modo vel non sine iurgio, aut verecundia, aliaue molestia notabili debitum obtinere queat.

De furtis minimis per quae à pluribus damnum inferuntur notabile.

23. Sexta propositio est. Quando per furta minima notabile aliquod damnum irrogatur à pluribus, quorum nullus per se furripuit quantitatem notabilem, si omnes simul ad tale damnum concurrant: puta mutuo se iniurando, aut adiuuando, aliaue ratione cooperando ad ipsam damnificationem; tunc vnum quemque eorum peccare mortaliter: sicut vnusquisque est totius damni causa totalitate (vt vocant) effectus: licet partialis sit, partialitate quae dicitur efficientia: quia est vnus effectus totus simul à pluribus causis efficientibus profectus. Sin autem concurrerent quidem simul, sed vnusquisque esset tantum causa damni illati à se non autem illati à caeteris: distinguendum est: vel enim quisque tunc scit de damno per alios dato, vel certe ignorat. Si sciat, tunc omnes peccant mortaliter opinione multorum (quos refert & sequitur Petr. à Nauarr. in lib. 3. de restit. & p. 1. num. 49.) sed vt id concedendum sit quoad eum cui placuerit alios secum concurrere in notabile damnum proximi: negari potest tamen quoad eum, praeter cuius intentionem est, quod modica pars damni quam inferat aliis partibus modicis iungatur, vt ex omnibus notabile damnum constituitur. Non enim hic, sicut ille prior consentit in ipsum notabile damnum, quod displicet ei, nec est illius auctor, nec adiutor nisi in modica quantitate. De qua re plenius Lessius lib. 2. de iustitia & iure cap. 12. dub. 9. Sin autem quis per ignorantiam excusabilem nihil sciat de causa, quam alii cum ipso dabant, aut daturi erant, aut certe iam dedissent notabilis damni, furtum ipsius commissum in re tantum modica excusatur à mortali: quia non alia culpa tunc cernitur, quam quae in minimo furto praesens datur. De restitutione facienda in talibus casibus diximus in praeced. lib. decimo tract. 1.

His pro praxi addendum est primo cum Molina in seq. disput. 689. maiorem quantitatem requiri ad culpam mortalem cum quis furatur à multis, sed à nullo quid notabile: quam cum furatur ab vno solo. Ratio est, quia cum nulli eorum multorum inferatur notabile damnum, omnes sunt minus inuiti, quam vnus cui soli totum damnum inferretur.

Addendum est secundo, quantitatem minorem sufficere ad culpam mortalem quando quis simul furatur à multis (furripiendo scilicet ex cumulo multis communi) aut intra breue tempus quam qui longo temporis decurrit, aut scorsim à multis furatur. Ratio est: quod domini plus offendantur, sintque magis inuiti, quod his modis bona ipsorum furripiantur quam illis. Et vero, quod domini sint minus inuiti, sufficiens causa est, vt maior quantitas requiratur ad culpam mortalem.

Adden-

Addendum est tertio maius damnum requiri ad mortalem culpam multorum, quorum quilibet accepit modicum quid, neque fuit causa damni aliorum, quam requiratur ad mortalem culpam vnius tantum qui dedisset totam eam damni latitudinem. Ratio est quia magis iniuriosum censetur causam esse totius alicuius damni, quam tantum partis; ideo que istud requirit maiorem quantitatem ad constituendum mortale.

Addendum est quarto: non videri peccatum mortale, si post datum totum aliquid notabile damnum, aliquid leue superaddatur: vt si post transitum exercitus per vineam alicuius, vnum aut alterum racemum ex eadem quis accipiat. Ratio est: quia modicum solummodo accipit, nec causam dedit notabili damno precedenti, sed inuenit iam illatum. Que ratio etiam potest esse eius, quod ipse Molina habet in fine eiusdem disputationis: non esse iniunctum serupulum peccati mortalis accipienti modicum, nisi constiterit ei, aliis simul accipientibus illatum esse domino graue damnum, cuius participes censeri debeat. Nec item probabile est, quod sufficiat vt ei de cuius bonis modicum quid accipitur, decus sui longi temporis alias fuerit ab alijs datum aliquod notabile damnum: namque id non est causa sufficiens, ne rei paruitas accipientem excuset a mortali, vt pote qui ob id nullo modo infert notabile damnum: aut notabiliter auget prius datum.

Vltima questio, qua pœne ob futurum incurruntur.

14. **R**esponso ad hanc est, præter æternæ damnationis reatum (de quo constat ex antedictis) iure naturali fures obligati ad rerum furto ablatarum restitutionem de qua in precedenti parte libro decimo. Iure canonico vero per cap. Fures, De furtis, fures qui inter furandum occisi sunt, priuantur orationibus fidelium. Item per cap. Cum non ab homine, De iudicijs, Clericus in quocumque ordine constitutus qui furtum commiserit si legitime conuictus fuerit, debet a Iudice Ecclesiastico deponi: Si que depositus incorrigibilis perseueret in tali peccato, debet contumacia crescente excommunicari. Et eodem si in profundum malorum veniens contempserit, debet potestati seculari tradi vt puniatur.

Aduerte autem ex concil. Trident. sess. 15. cap. 3. excommunicationes pro furtis à nemine prorsus, quam ab Episcopo decerni posse, & tunc non alias quam ex re non vulturi, causaque diligenter, ac magna maturitate per Episcopum ipsum examinata: quæ animum eius moueat, neque ad eas concedendas, cuiuslibet secularis, etiam magistratus autoritate, adducatur, sed totum in eius arbitrio & conscientia sit positum, quando ipse pro re, loco, persona, aut tempore, eas decernendas esse iudicauerit.

Aduerte etiam pro furto excommunicationem ferri non ad puniendum, cum sit præteritum, sed ad obtinendam restitutionem damni per ipsum dati: à qua excusatur siue ob impossibilitatem, siue ob condonationem creditoris, qualis presumitur in marito, respectu vxoris: in parentibus respectu filiorum liberorum, aut in amico respectu amicorum familiarium, siue ob compensationem seruatis debitis conditionibus factam: excusatur pariter ab excommunicatione ipsa lata ob furta, iure denique; cuiuslibet fures patibulo addicuntur. De qua re quia parum spectat ad nostrum institutum qui vult potest videre Couarr. lib. 2. var. resolut. cap. 9. num. 7. vbi refutat Scotum negantem in 2. sententiarum distinct. 15. quest. 3. quod fur simplex, seu non raptor, nec sacrilegus possit morte puniri. Quam etiam sententiam impugnant Caiet. 2. 2. quest. 64. art. 2. Sotus in 5. De iust. & iure, quest. 3. art. 3. ad 4. Molina de iustitia & iure, como 1. tract. 2. disput. 695. vbi quoque de ceteris pœnis temporalibus pro furto imponendis agit.

Neque immerito impugnant: quia si licet priuato ad rerum suarum defensionem necessariam occidere furem vt suo loco docuimus (& Latius tractat Petrus à Nauar. lib. 2. De restitu. c. 3. n. 395 & aliquid sequentiibus) sane licebit etiam iudici vt alias pœnas, ita & mortem pro tali crimine aliquando inferre: nempe cum pro quantitate culpæ consideratis omnibus circumstantiis iudicauerit id conferre ad commu-

ne bonum ac Recipub. pacem. Nam fures plerumque non solum ijs à quibus furantur damnum inferunt: sed etiam bonum commune laedunt, perturbantes Recipub. pacem, causamque præbentes cadibus & alijs malis:

CAPVT II

De auaritia.

SVMMARIVM.

- 25 Quid sit auaritia, & quod ea non modo liberalitati sed etiam iustitiæ opponatur.
- 26 Quando sit vel non sit peccatum mortale suo genere: & quæ ratione delegenda sit: consistens in detentione alieni.
- 27 Quando pariter prodigalitas peccatum sit, vel non sit suo genere mortale.
- 28 Septem species auaritiæ.
- 29 Documenta de inquietudine, quoad malitia ipsius grauitatem.
- 30 Admonitio de violentia, fallacia, fraude, & periurio.
- 31 Quatuor modi quibus potest proditio contingere, & esse peccatum mortale.

DE auaritia satis fuse disputat D. Thomas 2. 2. quæst. 118. contenti erimus docere quid sit, quale peccatum sit: & cum ponatur in numero vitiorum capitalium, quas habeat filias. Cætera sufficienter ad nostrum institutum intelligi poterunt ex iam dictis de furto, & ex post dicendis de acceptione personarum, vltura, & simonia quibus immiscetur.

QVÆSTIO I.

Quid sit auaritia.

Definiri potest auaricia, amor inordinatus habendi: seu (quod idem est voluntatis affectus carens modo & regula rationis, quo fertur in diuitiis, seu pecuniis & res aliæ quæ pecunia æstimantur: vt pecora, vineæ, agri, domus & eiusmodi alia vitia ad præsentis vitæ vsus. Vnde intelligitur, eam versari circa actus externos, positos in retinendo pecuniis, aliæ res ad vitam vitiles, idque præter modum: hoc est, non dando eas quando, quomodo, & quibus oportet: aut acquirendo congregandoque eas immoderate seu absque rationis modo, & mensura. Intelligitur quoque eam tanquam alteri extremo vitioso, opponi prodigalitati, consistenti in dando propria plusquam oportet, & in consuando illa minusquam oportet. Liberalitati vero tanquam virtuti mediæ; positæ in moderatione amoris diuitiarum: sic vt hædentur & conseruentur, quando ac quomodo oportet.

Non modo autem liberalitati, sed etiam iustitiæ aduersatur auaritia, vt post. D. Thomam in cit. quæst. 118. art. 1. habet Nauar. in Enchir. cap. 23. num. 70. Etenim sicut liberalitati aduersatur, quatenus est affectus immoderatus circa bona propria, sic aduersatur iustitiæ, quatenus est circa bona aliena, prout accidit quando ex immoderato affectu diuitiarum, non datur alteri quod ei debetur, aut alienum accipitur via iniusta per furtum, rapinam, vlturam, &c. Parietiam ratione prodigalitas repugnat tam iustitiæ quam liberalitati: huic quidem, cum per eam propria tantum consumuntur: illi vero cum etiam aliena: vt cum quis multa debens inutiliter pecunias consumit: vnde fit impotens ad soluendum creditoribus.

QVÆSTIO II.

Quale peccatum sit auaritia.

HOC paucis & perspicue Toletus explicat in suo tractatu de peccatis capitalibus c. 25. in quibus ad cognoscendum quale peccatum sit auaritia oportere considerare quando ea sit contra iustitiam, & quando contra liberalitatem. Suo genere enim peccatum est mortale, quando committitur contra iustitiam: vt cum quis ex pecunie affectu retinet a ieiunium quod restituere tenetur, aut accipit alienum via aliqua iniusta. In eo enim peccatum mortale committitur contra hoc septimum præceptum: nisi materia leuitas, aut defectus plenæ deliberationis ipsum excuset.

Peccatum vero est suo genere tantum veniale, quando committitur solum contra liberalitatem: vt cum quis bono-